

ban mi épen nem osztozunk; hisz a nagyobb hiányokat és tévedéseket a fordítás alkalmával lehet pótolni, illetőleg helyesbíteni.

Kemény Ferenc.

Hajdu János: Az irodalmi oktatás Herbart pedagógiájában.

Bpest, 1918. Stephaneum ny. (8-r., 64 l.)

Lajos Mária: Felbiger pedagógiája. Bpest, 1917. Tudományegyetemi ny. (8-r., 86 l.)

Szilágyi Kornélia: Az anyanyelv tanítása Pestalozzi pädagógiájában. Bpest, 1918. Hornyánszky ny. (8-r., 70 l.)

Viktor Gabriella: A gyermek nyelve. Nagyvárad, 1917. Béres és Hóld ny. (8-r., 83 l.)

A budapesti tudományegyetemen benyújtott e doktori értekezések közül csupán a három első tartozik a szorosan vett pedagógiai irodalom körébe, a negyedik a tárgy feldolgozásában követett szempontjánál fogva csak távolabbi vonatkozásban áll a pedagógiával. Az előbbiekről összefoglalóan meg lehet állapítani, hogy mindegyik serény búvárkodás eredményeként létrejött érdemes munka. Hivatott irányítással végzett komoly előtanulmányokról, a forrásoknak avatott útbaigazítás alapján való gondos felkutatásáról, a tárgyba való szerető elmélyedésről s kellő elmélkedésről tanúskodik mind a három.

Ami a tétel kifejtését illeti, legsikerültebbnek kell mondani a Herbartról szóló értekezést. Ennek szerzője ugyanis nem tapad hozzá egészen a tárgyhöz, nemcsak magában véve és közvetlen közelről tekinti a kérdést, hanem tudja bizonyos távlatból is szemlélni, beleillesztve egyrészt Herbart pedagógiájának szinte szervesen egybekapcsolódó egészébe, másrészt pedig beléhelyezve a történeti fejlődés folytonosságának még nagyobb egységébe. Az irodalmi oktatás nevelő értékének rövid méltatása után ismerteti, hogyan vélekedett Herbart az irodalmi oktatásról, milyen célt tűzött ki eléje, minő helyet juttatott és milyen fontosságot tulajdonított neki pedagógiai rendszerében, miféle írókat és műveket szemelt ki olvasásra az oktatásnak nevelő célja érdekében s hogyan kívánta elrendezni az irodalmi oktatás anyagát. Mindeme kérdésekre világos feleletet kap az érdeklődő ebben az értekezésben, melynek az az érdeme is megvan, hogy nem állapodik meg a tényeknek pusztá ismertetésénél, hanem igyekszik a tényeket okaikra rávilágítva meg is magyarázni. A teljesség kedvéért fel lehetett volna ölelni azt a különben nagyon kevés módszeres észrevételt is, melyet Herbartban az irodalmi tanítás mikéntjére nézve találunk, pl. hogy Cicero beszédeit a tanárnak kell megfelelő szónokias hangon felolvasni vagy még inkább előadni.

Kevésbé érvényesül a tárgynak egyetemesebb szempontokból való vizsgálása a másik két értekezésben. A Felbiger pedagógiai munkásságát tárgyaló dolgozat egy futó pillantást vet a ságani apátnak korára, a XVIII. századra, azután magának Felbigernek művei s a róla szóló irodalom alapján bő részletezéssel, de inkább csak adatszzerű módon ismerteti a lelkes pedagógus-papnak a népnevelés megjavítására célzó törekvéseit, életét, Sziléziában, Ausztriában és Magyarországon kifejtett nagybecsű iskolaszervező munkásságát, peda-

gógiai műveit, elveit és módszerét, összefoglaló fejezetében jól kiemelve Felbigernek a népoktatás és tanítóképzés megszervezésével szerzett maradandó érdemeit. A szerző azt tűzte ki maga elé célul, hogy megállapítsa s egybefoglalja mások kutató munkájának eredményét és utánajárjon egy-egy kisebb részletkérdés tisztázásának, s ennek a feladatnak becsülettel meg is felelt.

A harmadik neveléstörténeti tanulmány azt a kérdést vizsgálja, minő helyet foglal el az anyanyelv tanítása Pestalozzi pedagógiájában. Írója igyekszik mélyére hatolni a tárgynak s ebben áll érdeme. Hogy fejtegetése nyomán nem mindenütt árad teljes világosság a tárgyra, érthető abból, hogy Pestalozzi nem olyan elmélkedő, akit könnyű magyarázni; elveinek igazi jelentéséről sok vita folyt. A bevezetés ismerteti Pestalozzi pedagógiájának szellemét és pszichológiai nézeteit, valamint elemi módszerét, azután egy-egy elméleti és gyakorlati részre tagolva boncolja tulajdonképeni tárgyát. Az értekezés különben a forrásszerű feldolgozás tudományos követelményének megfelelően Pestalozzi műveinek a Seyffarth-féle 12 kötetes kiadásban való lelkiismeretes áttanulmányozásán alapul, ez pedig magában véve is olyan munka, amely feltétlenül rászolgál az elismerésre. Stílusán azonban helyenként meg is érzik a német könyvek forgatásának magyartalanságokra csábító hatása («a cél túlmagasan fekküdt» 12. l., «életbe hív» 15. l.) s doktori értekezésben feltűnő, hogy két helyen is értekezletnek mondja az értekezést (18. és 30. l.).

A gyermeknyelvről szóló dolgozat elsősorban nyelvészeti érdekű, mert ilyen szempontból ismerteti röviden a gyermeknyelvnek külföldi és magyar irodalmát, a külföldi bőséges irodalmi termelésből csupán a legnevezetesebb műveket emelve ki, de a magyar gyermeknyelvi irodalom termékeinek felsorolásában teljességre törekedve. A jövő feladatát abban látja, hogy meg legyen írva a gyermeknyelvnek rendszeres nyelvtana. Tárgyának pedagógiai vonatkozásait nem érinti, ennélfogva nem is von le pedagógiai tanulságokat. Ilyen tanulság volna pl. az, mennyiben lehetne az anyanyelv megtanulásának módját az idegen nyelvek tanításában felhasználni (a *méthode maternelle* kérdése), milyen legyen a nyelvtanításban a különböző szófajok aránya, hány új szót lehetne egyszerre megtanultatni stb. Pedagógiai érdekűek volnának továbbá az olyan tanácsok is, aminőket a gyermeknyelvvél tudományosan foglalkozó orvosok (pl. Gutzmann) adnak arra nézve, hogyan ügyeljen a szülő, nevelő, orvos a gyermek nyelvének fejlődésére, hogyan kell kezelni a különféle beszédhibákat. A szóban forgó dolgozat szerzője mindezzel nem foglalkozik, ezt azonban nem lehet hiánynak tekinteni, mert az értekező célja csupán az volt, hogy nyelvészeti tanulmányt írjon.

Nagy József Béla.

Dr. Gulyás József: Tompa és a nevelő oktatás. (A Sárospataki Hírlap füzetei. IV. füzet.) Sárospatak, 1920. Ref. főiskolai könyvnyomda. (8-r., 38 l.)

E szorgalmas munkával készült kis értekezés összegyűjti Tompa Mihály életéből, költészetéből és beszédeiből mindazt, ami bennük a nevelőoktatással vonatkozásba hozható. Tompa maga is segédtanítós-kodott 1838—39-ben Sárbogárdon s 1845-ben a miskolci ref. liceum